

Інформаційно-просвітницький проект
«Воїни. Історія українського війська»

ВОЇНИ

ІСТОРИЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

Одним із важливих надбань будь-якої армії є історія її створення та військові традиції.

Українці - справжній народ-військо. Навіть у періоди бездержавності могли самоорганізуватися, щоб захистити себе та свою землю.

Історія ж нашого війська сягає часів давньої Русі. Князівська дружина була грізною силою, випробуваною у боях, яка захищала Русь від ворогів. У Великому князівстві Литовському й Речі Посполитій високо цінувалися сформовані з мешканців українських земель бойові загони. Козацька піхота свого часу була чи не найкращою у Східній Європі. А у буремному ХХ ст. українці продемонстрували чимало зразків мужності та воїнської вправності.

Упродовж століть українці здобували перемоги і зазнавали поразок. Образ воїна посів достойне місце і мав глибоке пошанування в українських народних традиціях.

Нині невід'ємним елементом реформ в українській армії є відродження українських військових традицій. Виставка «Воїни. Історія українського війська» покликана наочно ознайомити із особливостями одностроїв та зброї, які були характерні для різних історичних епох та формацій українського війська. Реконструктори спробували показати шлях, який пройшли збройні сили України від Русі до сьогодення. А реальні учасники російсько-української війни на світлинах репрезентують сучасні збройні сили України.

Над проектом працювали:

Зоя Бойченко, Владислав Куценко, Володимир Поліщук, Наталія Позняк-Хоменко, Володимир Тиліщак, Аліна Шпак

Фотоматеріали:

Анна Сенік, Ірина Цвіла, Роман Ніколаєв

Дизайн:

Ганна Беркутова, Назар Ясиневич

Тексти:

Василь Павлов, Максим Майоров, Сергій Громенко, Богдан Завітій, Володимир В'ятрович, Наталія Слобожаніна, Сергій Рябенко

КНЯЗІВСЬКІ ДРУЖИННИКИ, РУСЬ, XIII ст.

© Анна Сенік, фото

Основою давньоруського війська була дружина - професійні воїни. Дружини мали великий київський князь, удільні князі, а також колишні дружинники, які стали великими землевласниками - боярами. Вони своїх воїнів забезпечували усім необхідним: житлом, їжею, одягом, озброєнням і військовим спорядженням. За службу дружинники отримували грошову винагороду, а потім - довічне право володіти землею.

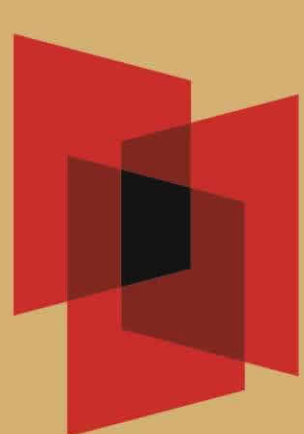
До середини XI ст. головним родом війська була піхота. За озброєнням вона поділялася на легку та важку. Розвиток зброярського мистецтва сприяв тому, що обладунки воїна ставали важчими. Для захисту використовували залізні кольчуги, шкіряні панцирі з нашитою на них металевою лускою, металеві шоломи та дерев'яні щити, оббиті шкірою й металом. Іноді залізна кольчуга цілком прикривала тіло воїна. Повністю озброєний руський дружинник важив не менше за західноєвропейського лицаря. Обов'язки дружинника з часом стали переходити від батька до сина.

Із середини XI ст. піхота поступається значенням кінноті. Іноді вершники використовували коней тільки для пересування, а в бій вступали у піших бойових порядках.

Основу давньоруського флоту складали військові кораблі - лодії.

Під час ворожих нападів, із міського населення та жителів навколишніх сіл, скликалося народне ополчення. До якого входило усе чоловіче населення, незалежно від віку та соціального статусу. Утримувалося ополчення коштом міста, в якому воно збиралося.

Для походів та охорони кордонів князі наймали військові загони з іноземців, здебільшого - варягів або сусідів-кочовиків.

ВАЖКОЗБРОЄНИЙ ВОЇН, ГАЛИЧИНА, РУСЬКЕ КОРОЛІВСТВО, XIV СТ.

© Анна Сенік, фото

Давньоруські князівства воювали з Візантійською імперією, Хозарським каганатом, степовими кочовиками, із західними сусідами - Польщею, Угорщиною, Литвою. Також постійно вели міжусобні війни за право володіти Києвом та іншими великими містами.

Загальне керівництво військом здійснював князь або воєвода. Окремі підрозділи очолювали молодші князі чи досвідчені дружинники.

У похід військо вирушало за наказом князя. Попереду рухалася сторожа. Головні сили йшли слідом разом із обозом. У заздалегідь визначеному місці військо ставало табором. Коли наближався ворог, військо виходило на поле майбутнього бою і ставало в бойовий порядок: «стіну» та «полочний ряд».

«Стіна» мала довжину по фронту у кілька сотень метрів і глибину від трьох до 20 рядів. У перших рядах стояли важкоозброєні дружинники. За ними розташовувалися вої. «Полочний ряд» був поділений по фронту на три частини: у центрі ставали важкоозброєні підрозділи, а на флангах - загони ополчення та легкої кінноти.

Після битви переможці обов'язково збирали на полі бою зброю та ховали загиблих.

1387-го Галичина, яка тоді називалася Руське королівство, остаточно потрапляє під владу польського монарха. Відтак галицькі дружинники переходять на службу до нового правителя. Багатші билися верхи, бідніші - в піших лавах. Під західноєвропейським впливом обладунки галицьких воїнів ставали щораз міцніші, а тому - важчі.

1410-го в битві під Грюнвальдом брала участь, зокрема, і корогва «землі Львівської, яка мала на знамені жовтого лева, що сходить немов би на скелю, на лазуровому тлі», - пише тогочасний хроніст.

ЛАТНИКИ, ВЕЛИКЕ КНЯЗІВСТВО ЛИТОВСЬКЕ, XIV ст.

© Анна Сенік, фото

Після занепаду давньоруської держави більшість українських земель увійшла до складу Великого князівства Литовського (ВКЛ).

Воїни з українських земель були одними з найбоєздатніших у війську Великого князівства Литовського. На заклик великого князя аристократія Литви й Русі була зобов'язана виступити в похід із власним загоном. Деякі збіднілі пани мусили складатися вдвох чи втрьох для відправлення одного вершника. Організаційно-тактичними одиницями війська були корогви, сформовані за територіальним принципом. Особливо славилися волинські та подільські корогви.

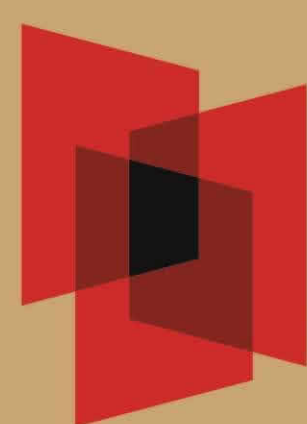
Головною ударною силою війська була кавалерія.

Лицарство ВКЛ носило кольчуги, голову захищали відкриті шоломи, із заборолом західноєвропейського типу або кольчужні каптури.

Ударною зброєю був спис або піка. У рукопашному бою лицарі билися мечами, шаблями, тесаками, бойовими сокирами, а також кинджалами. Основною зброєю легкої кінноти був лук.

Артилерія на українських землях з'явилася наприкінці XIV ст. У XV ст. гармати вже стандартно були на озброєнні українських фортець. Почали також застосовувати й ручну вогнепальну зброю - ручниці.

Перед виступом військо ділили на полки. Попереду йшла сторожа, за нею - головні сили й обоз. На стоянках військо прикривалося табором з возів. Розташування на полі бою залежало від соціального статусу чи заможності воїна. Захищені добрими обладунками князі, пани, заможні землевласники - стояли в перших лавах, а слуги й міщани - позаду. Таке шиккування дозволяло ефективно командувати військовими підрозділами.

РЕЄСТРОВИЙ КОЗАК, ГЕТЬМАНЩИНА ЧАСІВ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, СЕРЕДИНА XVII СТ.

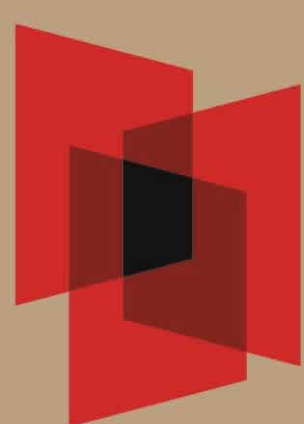

© Анна Сенік, фото

Козаки використовували одночасно стрілецьку - ручниці, аркебузи, мушкети, яничарки, пістолі - і холодну зброю, в якій домінували шабля, спис і бойова коса. Хоча були поширені й ножі, кинджали, келепи, аркани, перначі, булави. В артилерії набули поширення гармати малих калібрів, яких у козацькому війську було небагато - як правило, два-три десятки. Їх обслуговували вправні гармаші.

При стрільбі використовувалися кулі, картеч й запалювальні снаряди.

Українське козацьке військо не мало окремих родів військ - козак був універсальним воїном. Тому правильно буде говорити про спосіб бою. Успіх у ньому досягався або завдяки раптовій атаці, або щільному вогню з рушниць і гармат. Відтак піхота становила ударну силу козацького війська. Висока вправність і використання найновіших досягнень у зброярській справі дозволили козацькій піхоті досягти найбільш можливої щільності вогню. Козацька кіннота поступалася своїми якостями піхоті. Основними її завданнями були розвідка, переслідування, рейди, флангові атаки, заманювання до пасток.

РЕЄСТРОВИЙ КОЗАК, ГЕТЬМАНЩИНА ЧАСІВ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, СЕРЕДИНА XVII СТ.

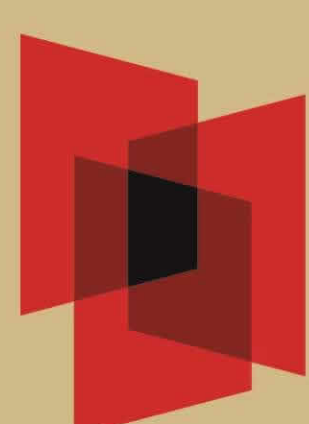
© Анна Сенік, фото

А ще козацьке військо особливо було вправне в інженерно-саперній справі.

Козацький табір був водночас способом пересування, перевезення зброї, амуніції та їжі, надійним місцем відпочинку, також захистом під час бою. Досить було оточити себе возами та з'єднати їх мотузками й ланцюгами.

Найвразливіші місця табору прикривали артилерією. За необхідності такий табір використовували й у наступі.

Протягом XVI ст. збільшувалася чисельність козацьких річкових флотилій. З другої половини цього століття козацтво все частіше з'являється на Чорному морі. А невдовзі ударів козацького флоту зазнають усі турецькі чорноморські міста, включно зі столицею Османської імперії.

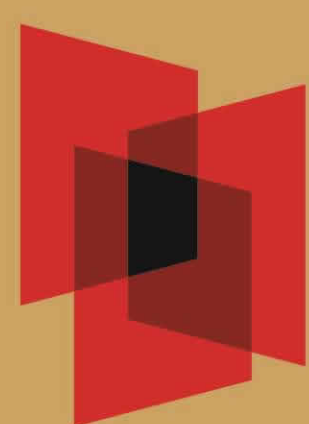
РЕЕСТРОВИЙ КОЗАК, ГЕТЬМАНЩИНА ЧАСІВ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, СЕРЕДИНА XVII СТ.

© Анна Сенік, фото

Війни з Москвою були для українських козаків звичною справою, починаючи з походу на Москву гетьмана Петра Сагайдачного 1618-го. У цьому поході взяли участь близько 13 тисяч козаків, а вже 1621-го під Хотин він привів 40-ка тисячне військо.

1659-го року відбулася найвидатніша битва найбільш ої російсько-української війни - Конотопська. Об'єднані загони українських козаків і кримськотатарських вершників під загальним командуванням наступника Богдана Хмельницького - гетьмана Івана Виговського вщент розбили чисельнішу московську армію.

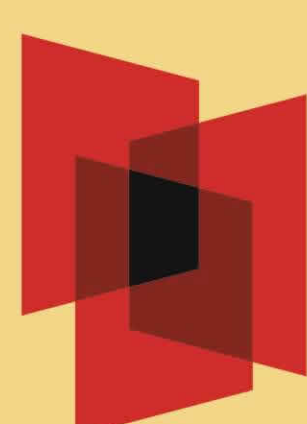
СТРІЛЕЦЬ ЛЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ, АВСТРО-УГОРЩИНА, 1915 р.

© Анна Сенік, фото

Після більш як столітньої перерви українське військо відродилося знову. Цього разу як невелике з'єднання у складі австрійської армії - легіон Українських січових стрільців. Після того як почалася Перша світова війна, Головна Українська рада та Українська бойова управа у Львові 6 серпня 1914-го проголосили маніфест. У ньому закликали галичан піднятися проти російського панування в Україні. Гуртуватися під знаменами Українських січових стрільців для створення добровільного військового підрозділу - легіону. На заклик відгукнулося 28 тисяч добровольців. З них австрійська влада дозволила відібрати тільки 2,5 тисячі.

Легіон почав формуватися восени 1914-го за австрійським зразком на два окремих курені (батальйони) та один напівкурінь. Курені ділилися на сотні (роты) по 220 осіб. До складу сотні входили чотири чоти (взводи). Чота складалася з чотирьох роїв (відділень), а один рій налічував 10-15 стрільців.

ХОРУНЖИЙ ЛЕГІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ, АВСТРО-УГОРЩИНА, 1915 р.

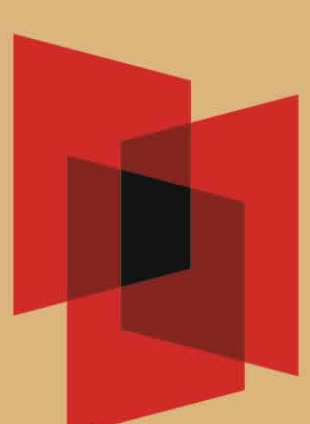
© Анна Сенік, фото

Усуси показали себе вправними вояками на російсько-австрійському фронті. Відзначилися в запеклих боях за гори Маківку та Лисоню, а також у боях під Болеховом, Галичем, Завадовом і Семиківцями. Та ще більше вони зробили для підняття бойового та національного духу інших солдатів-українців.

1916-го Легіон був перетворений на регулярний 1-й Полк Українських січових стрільців. У розпал війни, у травні-червні 1916-го, Полк Українських січових стрільців уже додатково нараховував: кулеметну роту, взвод мінометів і вогнеметів, ротний телефонний зв'язок, відділення хімічного захисту, технічну роту.

Легіон Українських січових стрільців постав як штатний підрозділ австро-угорської армії, тож мав на озброєнні австрійські гвинтівки Манліхера з багнетом. У боях також використовувалися пістолети, станкові кулемети Шварлозе та ручні гранати.

Крім військової підготовки Усуси проводили культурно-освітню роботу.

ВОЯК КОРПУСУ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ, УКРАЇНСЬКА НАРОДНА РЕСПУБЛІКА, 1919 р.

© Анна Сенік, фото

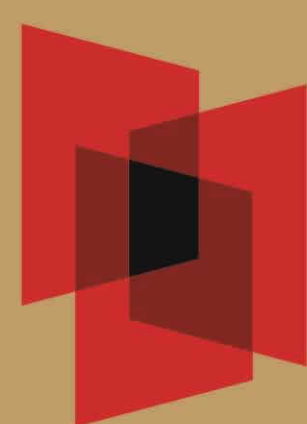
Попри подібність назви, Корпус січових стрільців не був продовженням Легіону Українських січових стрільців. Його почали формувати наприкінці 1917-го в Києві солдати-українці, які під час Першої світової війни у складі австро-угорської армії потрапили в полон до росіян.

Найвідомішим командиром січовиків був Євген Коновалець. Січові стрільці були одним із перших та найбоєздатніших підрозділів збройних сил Української Народної Республіки (УНР). Протягом 1917 - 1919-го він виріс із куреня (батальйона) до армійської групи.

Наприкінці 1917-го Українська Центральна Рада мала близько 100 тисяч солдатів у тилкових гарнізонах і ще більше в українізованих частинах діючої російської армії. Але об'єднати їх під загальним командуванням і використати цей величезний потенціал для захисту України не вдалося. Тож у грудні 1917 – лютому 1918-го значна частина Української Народної Республіки вперше була окупована більшовицькими військами.

29 квітня 1918-го, внаслідок державного перевороту, замість УНР постала Українська Держава на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським. Більшість військових частин, що залишилися від УНР були розформовані. Натомість почалося формування кадрованих частин, що мали стати основою для розгортання Війська Української Держави. Наприкінці осені 1918-го чисельність гетьманської армії становила близько 65 тис. чол.

У листопаді того року починається антигетьманське повстання під проводом Директорії відновленої УНР. Його головною ударною силою були Окремий загін Січових Стрільців та Запорізький корпус. Під прапори Директорії стали сотні тисяч осіб. Здебільшого, однак, це були різношерсті селянські загони. Колишні гетьманські частини та деякі новоутворені підрозділи втратили військову дисципліну й боєздатність, що породило отаманщину й анархію. Цим скористалася більшовицька Росія, розпочавши чергову агресію проти УНР.

СТРІЛЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ, ГАЛИЧИНА, 1919 р.

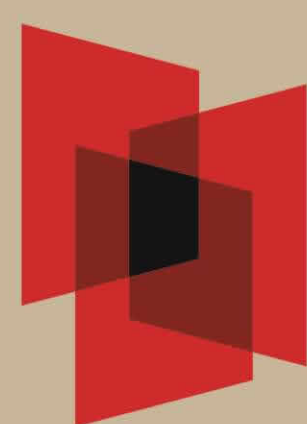

© Анна Сенік, фото

1 листопада 1918-го, після розпаду Австро-Угорської імперії, в Галичині постала Західноукраїнська Народна Республіка з власними збройними силами - Українською галицькою армією (УГА). До червня 1919-го УГА провела кілька блискучих операцій проти польського війська. У цей час бойові частини УГА нараховували до 45 тисяч багнетів та понад 2,5 тисячі шабель. Та через низку несприятливих факторів зазнала поразки й змушена була відступити з Галичини за річку Збруч.

У липні 1919-го Українська Галицька армія об'єдналася з Дієвою армією УНР та продовжила боротьбу. На цей час частини УГА нараховували до 50 тисяч багнетів.

У серпні 1919-го майже 100-тисячна об'єднана українська армія розпочала наступ на Київ. Наприкінці літа - восени 1919-го українські частини вели численні бої. Окрім більшовицьких та польських військ, українці змушені були протистояти ще й білогвардійцям.

КОЗАК ДІЄВОЇ АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ, 1919 р.

Одним із найпотужніших підрозділів Дієвої Армії УНР була 3-тя Залізна Дивізія, яка влітку 1919-го отримала бойовий прапор.

Протягом 1919 - початку 1920-го тривали безперервні бої. Славною сторінкою цього періоду став Перший зимовий похід Армії УНР, внаслідок якого українські війська вирвалися з «чотирикутника смерті».

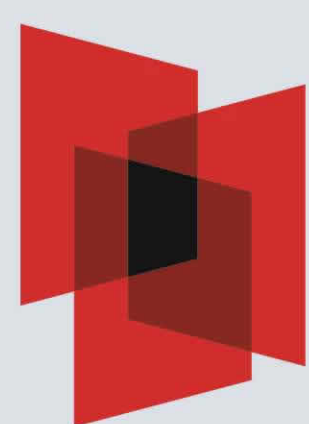
Навесні 1920-го вцілілі підрозділи Армії УНР, після короткого перепочинку й реорганізації вкотре вступили у боротьбу проти більшовиків. Але досягнути перелому не вдалося. Восени 1920-го українські війська під командуванням Юрія Тютюнника провели Другий зимовий похід. Він став останнім актом у боротьбі за українську незалежність під час перших визвольних змагань ХХ ст. Окремі підрозділи української армії та повстанські загони Холодного Яру продовжували боротьбу проти більшовиків іще кілька років.

Українське воєнне мистецтво у 1917-1921 роках народжувалося в боях. У наступальному-застосовувався обхід і охоплення з метою виходу у фланг і тил противника у комбінації з одночасними діями з фронту. Дії піхоти підтримувалися вогнем кулеметів та артилерії.

Бойові дії українських військ характеризувалися рухливістю та швидким маневруванням невеликими підрозділами на великій території. Бойові дії велися, як правило, уздовж залізниці за важливі вузлові станції.

Артилерійські батареї й окремі гармати розташовувались усередині бойових порядків і вели вогонь прямою наводкою. Піхота натомість мала прикрити артилерію, забезпечивши її захист від атак противника. Кількісну та технічну перевагу ворога українські воїни надолужували завзятістю, витривалістю та високою маневреністю.

Українські військові формування постійно протистояли агресії більшовицької Росії (грудень 1917 - квітень 1918-го, грудень 1918 - жовтень 1919-го, березень - листопад 1920-го), воювали проти білогвардійців (грудень 1918 - січень 1920-го), боролися з поляками за західноукраїнські землі (листопад 1918 - липень 1919-го).

КОЗАК ДІЄВОЇ АРМІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ, 1919 р.

© Анна Сенік, фото

Навесні 1919-го влада Директорії поширювалася лише на декілька повітів Поділля й Волині.

Регулярна Дієва Армія Української Народної Республіки постала лише 1919-го, наприкінці якого нараховувала 20 тисяч багнетів і шабель. Мала на озброєнні близько 150 гармат. Об'єднання з Українською Галицькою армією влітку 1919-го дозволило продовжувати боротьбу за українську державність.

Найчисленнішим родом військ Дієвої Армії УНР була піхота. Основною бойовою одиницею піхоти був полк (бригада), який складався зі штабу, трьох піших куренів, гарматної батареї, розвідувальної, зв'язковою, саперної, санітарної чот, полкової обозної валки та полкового оркестру. Із 1919-го року базовим тактичним з'єднанням у ній стає стрілецька дивізія.

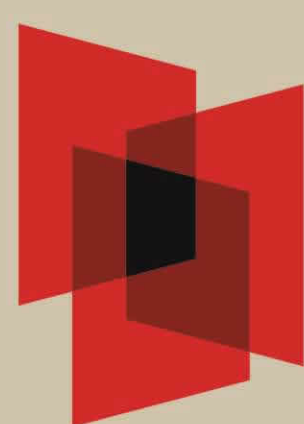
Українська піхота була краща в наступі ніж в обороні, бо постійно потерпала від браку набоїв. Ворожі позиції часто здобувала атакою на багнети.

Кіннота не набула великого значення. Кінні підрозділи були розпорошені між піхотними формаціями й не утворювали великих з'єднань, що могли діяти самостійно.

Основною автоматичною зброєю були станкові та ручні кулемети. Також використовувалися гвинтівки та карабіни, пістолети, револьвери. Широко застосовувалися також і ручні гранати. Українська кіннота була озброєна шаблями та пістолетами.

Артилерія, за свідченнями сучасників, була найкращою частиною українського війська. Часто випереджала піхоту в наступі, знищуючи, противника вогнем з гармат, а у відвороті часто відступала останньою, стримуючи натиск ворога.

Українська авіація мала на озброєнні незначну кількість старих літаків російської та австрійської армій, що зводило функції пілотів до розвідки та зв'язку.

ВОЯК КАРПАТСЬКОЇ СІЧІ, КАРПАТСЬКА УКРАЇНА, 1939 р.

© Анна Сенік, фото

4 вересня 1938-го в Ужгороді українці Закарпаття, що входило в міжвоєнний період до Чехословаччини, створили парамілітарну організацію - Українську національну оборону. Для оборони населення краю, захисту державного майна та охорони автономного уряду.

9 листопада 1938-го у Хусті відбулися установчі збори Організації народної оборони Карпатська Січ (ОНОКС). Це відбувалося в умовах переділу державних кордонів напередодні Другої світової війни. За рішенням Віденського арбітражу Угорщині було передано частину Карпатської України.

Низові організації поділялися на відділи - «чоти», які об'єднувалися в «кущі» по всьому Закарпатті. Керівництво Карпатської Січі розглядало її як оборонний громадський рух. Січовики несли патрульну службу у прикордонній смузі проти угорських та польських терористів, допомагали поліції.

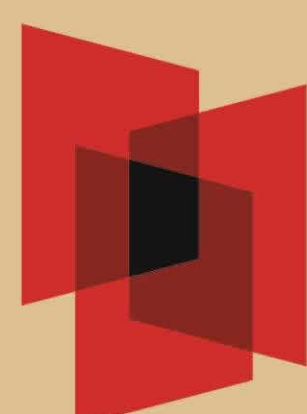
Зазвичай кількість бійців, які перебували на казарменому положенні, не перевищувала 2 тисяч. Зброю, в основному гвинтівки, мали лише 300-400 осіб.

Карпатська Січ була суто піхотною формацією. Це зумовлене як географічними особливостями Закарпаття, так і воєнно-політичними умовами, в яких опинилися українці краю.

15 березня 1939-го сойм Карпатської України проголосив незалежність. Напередодні розпочався повномасштабний наступ угорських військ на край. Окупаційним військам протистояли воїни Карпатської Січі.

19 березня 1939-го Карпатська Україна припинила організований військовий спротив. Повстанська ж боротьба окремих партизанських загонів тривала в горах до травня 1939-го.

Карпатська Січ проіснувала недовго, тому не встигла виробити власні тактичні прийоми. Але січовики заклали підвалини партизанської війни, яку в майбутньому буде вести Українська повстанська армія.

ВОЯК УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ 1940-1950 рр.

© Анна Сенік, фото

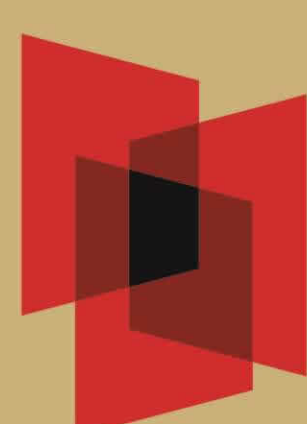
Більшість українців у роки Другої світової війни були змушені воювати під чужими прапорами й за чужі інтереси. Лише 100 тисяч вояків, які пройшли через Українську повстанську армію (УПА), боролися за незалежну Україну. Збройні загони повстанців для захисту місцевого населення від сваволі окупаційного нацистського режиму та протидії радянським партизанам почали створюватися 1942-го. Наприкінці того року вони об'єдналися в Українську повстанську армію. Її символічним днем заснування стало 14 жовтня 1942-го.

Структурувалася УПА за зразком регулярних армій. Гнучка структура дозволяла ефективно розподіляти людські та матеріальні ресурси, пристосовуючись до мінливих воєнних реалій, та досягати значних бойових успіхів.

УПА була в основному армією піхоти. Протягом 1943-1944-их у її складі були окремі сотні кінноти й артилерії.

Завдяки постійному маневруванню та зміні місця постою повстанці не давали ворогові можливості завдати потужного удару. Натомість самі здійснювали несподівані й дошкульні атаки.

Одним із найяскравіших феноменів боротьби українських повстанців 1940-1950-х стали криївки, які передовсім слугували схованками для підпільників. У них також розташовувалися шпиталі та підпільні друкарні.

ВОЯК УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ 1940-1950 рр.

© Анна Сенік, фото

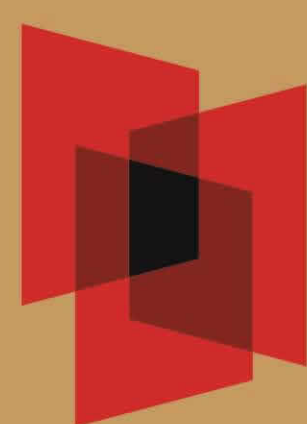
Територію дій УПА було поділено на генеральні воєнні округи: УПА-«Північ», УПА-«Південь» та УПА-«Захід». Кожна з них мала крайового командира зі штабом та поділялася на територіальні воєнні округи.

Основною тактичною одиницею УПА була сотня. До її складу входили три чоти, які склалися з трьох роїв. Рій налічував 10-12 вояків, озброєних одним легким кулеметом, двома-трьома автоматами та гвинтівками.

В УПА існувала функціональна система командних призначень (ройовий, чотовий, сотенний, курінний, командир загону або тактичного відтинка, командир ВО чи групи, крайовий командир, Головний командир УПА).

Однією з найважчих проблем, з якою довелося зіткнутися командуванню УПА у ході її розгортання, була нестача старшинських (офіцерських) кадрів. Тому, в підпіллі почалося формування власних підстаршинських та старшинських шкіл.

Рівень озброєння та воєнно-політична ситуація визначали характер військових дій УПА - уникнення генеральних боїв і партизанська тактика, рейди, диверсійні акції. Дії УПА мали на меті розв'язання кількох завдань: забезпечення себе всім необхідним для продовження бойових дій і захист мирного населення від окупантів.

ВОЯЧКА УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ 1940-1950 рр.

© Анна Сенік, фото

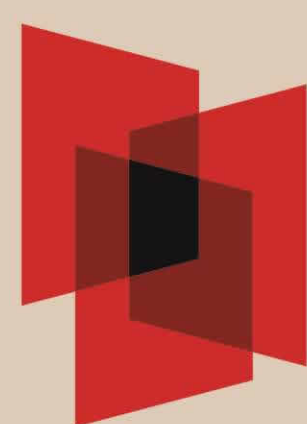
Українські жінки забезпечували бійців УПА харчами, одягом, медикаментами. Проте участь жіноцтва не обмежувалася зовнішньою підтримкою визвольного руху - чимало з них були активними його учасницями. Окремі ділянки повстанської діяльності трималися виключно на жінках. Вони були кур'єрами та зв'язковими, становили більшість медичного персоналу, працювали в підпільних друкарнях, виконували функції розвідниць та інформаторів Служби безпеки Організації українських націоналістів.

Розгортання УПА відбувалося на тлі постійного протистояння на трьох фронтах - антинімецькому (боротьба з органами окупаційної влади), антирадянському (боротьба проти червоних партизанів) і антипольському (боротьба проти відділів польського підпілля, що розглядало західноукраїнські землі як частину польської держави).

Коли радянсько-німецький фронт відкотився на Захід, на боротьбу з повстанцями більшовицька система кинула десятки тисяч бійців НКВД, залучивши червоних партизанів. На Волині, Поліссі та Галичині спалахували важкі, часом кількаденні бої.

Українські повстанці використовували трофейну зброю. УПА діяла великими силами до літа 1945-го, а внаслідок великих втрат серед особового складу реорганізувалася і перейшла до оборони. Розпочався процес розформування сотень і куренів та переведення їх у збройне підпілля. На кінець 1949-го, наказом Головної команди УПА, і їх було розформовано або демобілізовано.

Проте боротьба тривала ще довго після цього. Останній бій повстанці дали 12 квітня 1960-го на Підгаєччині, Тернопільщина.

ВОЯЧКА ДОБРОВОЛЬЧОГО ПІДРОЗДІЛУ, УКРАЇНА, 2014-2016 рр.

© Ігор Свенцицький, фото

Перемога Революції Гідності наприкінці лютого 2014-го поклала край сподіванням керівництва Російської Федерації зберегти Україну у сфері свого геополітичного впливу. Тому було зроблено ставку на повалення або послаблення позицій нової української влади через дестабілізацію у низці регіонів України.

Росією було окуповано та анексовано український півострів Крим, хоча в інших регіонах України, за винятком Донецької та Луганської областей, спроби державного завоювання проросійських сил були придушені.

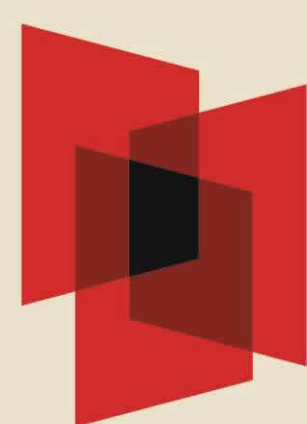
У квітні 2014-го група озброєних диверсантів прибула з території РФ та встановила контроль над державними установами міста Слов'янськ Донецької області. Невдовзі бойовики захопили ще декілька населених пунктів на Сході України. У відповідь, виконуючий обов'язки Президента України Олександр Турчинов підписав Указ про початок Антитерористичної операції на Сході України.

Збройні Сили України були значно послаблені через багаторічне недофінансування, відсутність позитивних реформ і виявились не здатні до швидкого та ефективного захисту держави.

Цю функцію на початку конфлікту взяли на себе добровольчі батальйони, основу яких склали учасники Революції Гідності та патріотично налаштовані громадяни.

Протягом 2014-2015 років створено понад 30 добровольчих батальйонів. Найбільш відомими з них стали «Донбас», «Азов», «Айдар», «Дніпро - 1», Добровольчий український корпус «Правий сектор», «Крим». На захист України до добровольчих формувань увійшли також іноземці: чеченці, грузини, білоруси, росіяни тощо.

Добровольчі батальйони відіграли особливо важливу роль в перші місяці АТО. Великих втрат добровольці зазнали під Іловайськом у серпні 2014 року, приймали активну участь в усіх операціях активної фази бойових дій та обороні Донецького аеропорту 2014-2015-го та в ході боїв під Дебальцевим взимку 2015-го.

ВОЇН СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ, 2019 Р.

© Роман Ніколаєв, фото

Збройні Сили України були створені на основі угруповання радянських військ, яке на момент проголошення незалежності дислокувалося на території України.

До 2014-го на території України не відбувалося військових дій. Бойова підготовка Збройних Сил вдосконалювалася лише під час навчань та через участь у миротворчих операціях за межами країни. Першим серйозним викликом стала військова окупація Російською Федерацією Криму. Хоча інтервенція півострова не переросла у збройний конфлікт, під час подій загинули двоє українських військових. Суттєвими були втрати озброєння і військової техніки, дислокованої в Криму, а також корабельного складу Військово-Морських Сил України.

З початком Антитерористичної операції, було створено штаб АТО. До його складу увійшли представники Збройних Сил України та представники інших силових відомств. У квітні 2014-го на території Донецької та Луганської областей бойові частини Збройних Сил України не дислокувалися. Найближчим боєздатним формуванням до зони АТО виявилися підрозділи 25-ї окремої Дніпропетровської повітрянодесантної бригади, вояки якої отримали наказ взяти під контроль Краматорський аеропорт. У подальшому бригади високомобільних десантних військ відіграли визначну роль у бойових діях на Сході України. Високу боєздатність українських військ забезпечували механізовані і танкові війська, Ракетні війська та артилерія. Під час першого етапу активних бойових дій в АТО (весна-літо 2014-го) важливу роль відіграла авіація.

Початкова неготовність ЗСУ до війни на Сході України була подолана протягом літа 2014-го. Участь у збройному протистоянні з Росією та підтримуваних нею терористів стали потужним чинником реформ в армії, боєздатність якої зростає. Війна призвела до остаточної трансформації пострадянського війська на українській території в Збройні Сили України.

